„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
пет пута на недељу.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Нови Сад.

Рукописи се не враћају

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ“

	За Угарску	Србију. Црну Гору и др. стране зем.	
на годину	К 34·—	46·—	дин.
на по године	К 17·—	23·—	„
на чет. год.	К 8·50	11·50	„

Поједини бројеви стају 12 потура

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској ул. бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 75. У Новом Саду, у недељу 14. (27.) априла 1913. Година XXIX.

УСКРС.

Велики празник Воскресенија, то је славље онога хармоничнога осећаја, где је изражена нада и воља за нов живот, бољи него досадањи, па живот напретка, цивилизације и културе са свима добитцима изума човечанскога духа. Оно, што се у ускршњој узвишеној црквеној песми казује: »Христос воскресе« и оно »живот дарова« изражено је остварење *новога* живота, за хришћане, за народе, који тога живота донде не имаше или га имаше само непотпунога, ограниченога, неимаше га као што га новечанство, цивилизација и култура захтеваше.

И српски народ имаше некога живота, ал' то беше живот непотпун, јер не могаше своје *народно биће* изразити у духу правога човечанства, цивилизације и културе.

Па српски народ за више од *пет сто година* не имаше онога живота, што ускршња песма наговештује са оно: *живот дарова*. Српски народ о Ускрсу певаше ту ускршњу песму, јер имаше ону *чврсту наду*, да ће доћи, да *мора* доћи оно: живот дарова. Иначе српски народ све од крвавога Косова не имаше Ускрса, већ свагда *велики петак*, са оним мучеништвом, што га имаше Исус Христос на крсту.

Али као што српски народ у свом мучеништву столећима место Ускрса имаше велики петак, *тако се* **ове године**, *велики петак преобразио у Ускрс* пре него што ће свештеници у цркви огласити оно: Христос воскресе!

Беше то баш *страсне недеље* кад српски народ *мораде* дати израза оној радости, којој даје израза о ускрсу са оно: Христос воскресе, живот дарова!

Ослобођење патничкога српскога народа започело је било на Балкану. За то ослобођење пролила се силна српска крв. Било је стотинама и хиљадама српских синова, који допануше на бојном пољу тешких рана, па те тешке ране не могоше проболети, већ у тешким мукама испустише душу. То беху *мученици*, који *пре великога петка ове године претрпише мученичку смрт*.

Па кад је са започетим ослобођењем српскога народа тамо у старим српским крајевима после пет стотина година *освећено Косово*, кад српски јунаци преко врлетина албанских гора продреше на сиње Јадранско Море, кад се братимише српске војске Србије и Црне Горе, у тим тренутцима баш *најмучније* беше оном мученичком српском народу, који је за пет стотина година бранио у својим горским врлетима слободу Српства на Балкану, јер као што рече Црној Гори песник: кад је Србе слобода избегла, у твоје је стене прибегла, па Црногорци за пет сто година беху: »Србе Божје храбри осветници«. Али баш на тај честити, храбри црногорски народ, који је за *пет стотина* година *сиротовао*, бранећи српски народ — на тај народ *окомила се Европа*, као да та Европа не зна шта треба да значи за Европу слобода једнога народа, који хоће да поврати оно, што је некад његово било, који хоће у духу европске цивилизације и културе да греде са другим европским народима.

Ако је српски народ на Балкану у свом ослобођењу имао својих крвавих дана, имао својих мученика који у тешким ранама мученички свршише, то су ово Црногорци још у већем обиму искусили. Опсада *Скадра на Бојани* остаће вечити споменик за црногорско и српско јунаштво. Црногорци тамо на страшном Тарабошу, на Брдици и на Бардањолу, са голим јатаганима, па бајонетима ишаху на турске топове, не презаху пред страшном ватром шрапнела, хаубица, па машинским пушкама. Па кад Црногорац у јуришу смртоносно погођен издише, њему беше као нека утеха, што поред њега за Српство издисаше и онај брат Србин из далеке Србије.

Био је то страшан рат са опсадом Скадра, па кад *страсне недеље*, баш на велику среду дође **вест о паду Скадра**, *то за Српство не беше више страсна недеља*, **то беше Ускрс пре великога петка.** *Србадија се на све стране веселила, суве радоснице потекоше, Срби једно друго загрлише, па честиташе једни другима Ускрс.*

Обистиниле се речи *краља Николе: да ће ускрсовати у Скадру на Бојани.*

Али о том великом петку, о том *српском Ускрсу*, кад краљ Никола улази у Скадар и тамо хоће да ускрсује, догађа се нешто крупно *против* Црне Горе. На обалама Јадранског Мора, пред црногорским Баром и Улцињем стоји флота европских велесила као нека претња против Црне Горе.

Даје ли се замислити, да би се *после пада Скадра та претња извела?* Казује се, да се мора извести оно, што је у Лондону од стране велесила закључено: да Скадар не сме припасти Црној Гори. Али ми питамо: није ли међу велесилама пре балканскога рата био закључен status quo, шта више да ће балкански савез морати све *вратити* Турској, што би од ње освојио, па није ли тај status quo пао у бунар?

Цивилизована Европа не би имала *трунн* човечанства, *трунн* морала, кад би помишљала на то, да крће Црногорце и краља Николу из Скадра. Срећом што велики део европских велесила и није способан за такову бесмислицу, за тако неморално, Европе недостојно дело. Ено, већ се у Лондону гласно виче енглеским државницима, сами чланови енглескога парламента желе, да после пада Скадра Енглеска повуче енглеске убојне бродове пред Црном Гором. А што се тиче Француске и Русије, то не може бити ни најмање сумње, да не ће бити против Црне Горе. Напосе што се тиче Русије, таково је раздражено стање у руском народу, да би пре бацио у зрак и Петроград, него што би допустио, да Русија на Балкану тера противсловенску политику.

Овогодишњи православни Ускрс носи на себи све знаке светко-историјских догађаја. Ове године је српском народу на Балкану дошао *Ускрс пре великога петка*. Срби се услед пада Скадра грлили и љубили и једно другом честитали Ускрс. То је Ускрс српскога народа, то је онај нов живот, који ускршња песма казује: Христос воскресе — *живот дарова!*

Међународни положај у Европи услед пада Скадра.

На последњој конференцији амбасадора великих сила у Лондону дискутовало се скадарско питање, и, као што из Беча јављају, решено је: да се препоручи владама великих сила, да позову краља Николу, да Скадар преда великим силама. Рајтеров биро тако не јавља о последњој конференцији амбасадорској, али се може претпоставити, да бечка вест о томе одговара истини, јер је сасвим логично, да велике силе остану на

ЛИСТАК.

КРОЗ ПУШЧАНИ ДИМ

— Борислав Сл. Миниħ —

1. ЦРНОГОРАЦ.

У добру, муци, миру ил' бој
Он никад ништа не приговара,
Он само једну, он зна за своју;
За домовину и Господара.

Ако је добро и зло ако је,
Нити се дичи, нит' проговара,
Него прикрива за оно своје:
За домовину и Господара!

То му девиза, то му уздање,
То му је нада то и правдање,
Тиме се диче, тиме и кара.

И када слави, и кад се бије
И кад ужива и кад крв лије
... За домовину и Господара!

2. ЛОВЋЕН.

К'о дуб прастари из стољећа давних
Заштита добра што многима бива,
И ти си ник'о да се у те скрива
Све што преоста из временах славних.

Нијем и хладан ти вјечито стојиш
Пркосиш небу, упиреш се бури,
Над тобом шестаре ту орлови сури
Поносан, смио... И одавна бројиш —

Пасове многе... Ти ту бјеше сила
За оне што им би слобода мила
И што су у те трошно тјело скрили.

И срећа ето гдје се и то збило:
Све оно што се око тебе свило
Сад су ослободиоци и другима били.

3. БАРДАЊОЛ.

Љуља се земља, небо се тресе,
Праска и рика хори се, хучи.
Бој силан траје... Од свуда све се
Тек на Бардањол јуришем сручи.

Пушка застала и топ застаје,
Бајонет оштри ту груди пара
Коље се, дави... Нико не даје
Да му се рука залуд одмара...

Турци у бјегство, Срби за њима
За тренут један лазина грозна:
На врху барјак казује свима
И да та стопа Србина позна...

Још један понос српскога рода
Што ће потомство наше да чара
Како се гине, тече слобода
„За домовину и Господара!“...

Три бјела дана и ноћи црне
Син дичан нашег поносног јата
С виса једнога на други прне
И све душмане за грло хвата...

4. ХУМКЕ.

Густи редови сад наши пали
И крвца врела земљу силно зали,
Ал' ипак за то слабо ко год жали
Оне који су живот тако дали.

Не стеже туга наше груди више,
Ни јаук један из њих да се кида,
У оч'ма нашим сузе пресушише;
Ниједан од нас за својим не рида.

Многи су пали к'о да нису били,
Ал' хумке оне што туробно стоје
Подвиге нових витезова броје.

И из те крви што су је пролили
Јуначно, храбро на понос свог рода,
Патничкој браћи никнуће слобода.

5. РАЊЕНИЦИ.

Срећне вам ране!... Рањеници дични
Кршевах ових. Ви сте показали
Бојев'ма љутим, међанима вични,
Како се дижу наши идеали.

Хвала и слава и срећно вам било!
Поносна лица на вас ми гледамо,
Ваше прегнуће родом уродило,
Зато се тузи никаквој не дамо.

Подвизи ваши сви на Бардањолу
И учинише конац нашем болу,
А радост бјеше душманину кратка.

Тешке су жртве биле нашег рода,
Али без крви не ниче слобода,
Зато побједа више нам је слатка.

6. ПОЗДРАВ С НЕБА.

О браћо наша!... Ви дјецо поносна
Земље нам дичне. Нема код нас бола,
Стигла је до нас вијест сад радосна
С бојишта љутог, са врх Брдањола.

Донијели је узорити лави
С киме се раме ви уз раме бисте;
Нека се ваше име слави
Што нас херојски, братски осветисте.

7. ПАЛИ ХЕРОЈИ.

Соколи дични! Дјецо ових гора
Миле нам земље, за коју сте пали,
И за ствар општу... Нетишти нас мора
Што сте животе ваше жртвовали —

На олтар земљи, за спас браће наше;
Јер из те крви вашега прегнућа
Никнуће оно, чег' се многи плаше,
Никнуће сила српског ускрснућа.

Почин'те мирно, нек је слава вама
И покој вашој племенитој души!
За ваше жртве туга нас не гуши.

Вас земља крије, али не и тама,
Ваше се име у срцима блиста
К'о на Голготи разапетог Христа.

Цетиње, 1913,

НА МЛАЂИМА СВЕТ ОСТАЈЕ.

Брат-Тодору,
потомку Богобоја Атанацковића.

Ž. Arco.

ПРОПЛАНАК.

(На обронку стене стоји Геније Срба. У позадини магла.)

ГЕНИЈЕ.

Пловеħ' зраком васељеном овом,
У сусреће нараштају новом,
Кад робује страсти и пакости;
Кад отимље од туђина туђе,
А расипље своје без милости;
У нераду кад проводи дане,
Ил' кад радеħ' утоне у зноју,

својем гледишту о припадности Скадра автономној Албанији.

Великим је силама стало до тога, да се одржи њихов концерат, а како бечка дипломација у тај концерат уноси велику узнемиреност, велике силе морају да се боче са нервозношћу бечке дипломације.

Бечка је дипломација у својем атаку на Црну Гору савршено безобзирна, па је, међу осталим, упутила великим силама ноту, у којој тражи и предлаже **насилне мере против Црне Горе.**

Ето тако честита бечка дипломација малом, часном и хришћанском народу сјајне победе над некултурним Азијатом!

Садржина бечке ноте није у појединостима позната, али бечка „Н. Сл. Преса“, за коју се каже, да је у добрим односима са Балплацом, **прети заузимањем Бара, Улциња и Медове и преносом топова из Котора путем на Цетиње.**

Бечким је шмоковима о томе врло лако у редакцијама писати, још сувише кад се наљуште апсинта, али да оцене замашај свога писања, свакако би требали покушати, да сами повуку топове цестом од Котора према Цетињу.

У осталом шмокови, ма да, на жалост, имаду извесног утицаја на дипломацију, не могу пресудно утицати и на велике силе. Велике ће се силе и саме определити, како да се реши скадарско питање.

Велике су силе и до сад биле споразумне, а и пошло им је за руком, да бечку дипломацију сачувају од непромишљених пустоловина, па има изгледа, да ће то и од сад великим силама, а нарочито дипломацији тројнога споразума, за руком поћи.

Ситуација је сада, дакако, далеко тежа.

Краљ Никола је освојио Скадар на Бојани, и он из њега изаћи неће ни на чији позив и ни за какве компензације. Ако, дакле, велике силе хоће да краља из Скадра изгоне, **мораће се употребити физичка, оружана сила.**

Тиме скадарско питање долази на своју мртву тачку.

Ако се велика силе определе на заједничку оружану акцију против једног хришћанског владаоца а у здравље некултурних Арнаута и за вољу бечке дипломације, *која још није изнела на јавност* **стварне разлоге** *за њезине тежње да Скадар припадне Албанији*, онда ће то бити нечувен и у повесници света још незабележен **политички и културни скандал.**

Кад се узму у обзир **велике тешкоће и врло велик ризик војне операције против Црне Горе и Скадра, кад се помисли на поновно убијање црногорскога народа и то из пушака и топова културне Европе,** онда ће тај скандал бити још већи и још одвратнији.

Надати се с тога можемо, да ће државници великих сила ипак учинити све могуће, да до тог светског скандала не дође.

Него се ипак једно не сме изгубити из вида.

Бечка дипломација тражи оружане мере против црногорскога народа, а бечка штампа већ велича **казнену експедицију** (Strafexpedition) против Црне Горе, сладећи публици, да Европа, ако не ће да удари на малену Црну Гору заједнички, **то повери Аустро-Угарској.**

Ми држимо, да би Европа на последње пристала само у томе случају, ако је заклети непријатељ Аустро-Угарске, и ако жели, да је увуче у велике и фаталне тешкоће. Још сувише, ми не губимо из вида, да владар Аустро-Угарске, који у мучним питањима има последњу реч, није само формално Хришћанин, него да је до дна душе проникнут хришћанском истином, те да ће његов велики хришћански дух у последњем часу пречити убијање у маси црногорскога народа.

Велика пак господа у дипломацији, која су довела монархију својом неспособношћу у слепу улицу, треба да повуку конзеквенције због своје неумешности, јер су главнији животни интереси монархије (= њезиних **народа**) него поједине личности и њихове склоности за кораке, који би **народима** нанели неизмерну несрећу.

Са тим добрим надама завршавамо нашу предпразничну политичку хронику, желећи, уз то, да таке нађе, барем за време великог празника, освоје и наше читаоце.

Др. К. Суботић.

Велике силе и краљ Никола.

Беч, 12. априла.

Амбасадорска конференција у Лондону решила је, да се владама великих сила предложи, да краљу Николи упуте заједнички захтев, да Скадар преда вликим силама.

Данас се састаје амбасадорска конференција, да већа о скадарскоме питању.

Насилне мере против Црне Горе.

Беч, 12. априла.

Аустро-Угарска је предала ноту великим силама, у којој тражи, да се употребе оштре мере против Црне Горе, које да изведу или све силе заједнички, или да се то повери Аустро-Угарској и Италији **или Аустро-Угарској самој.**

У дипломатским се круговима мисли, да ће се те мере односити првобитно на заузимање Бара и Медове.

„Н. сл. Преса“ у уводноме чланку прети преносом топова из Котора на Цетиње.

Свечани улазак краља Николе у Скадар.

Цетиње, 12. априла.

Краљ Никола ће на ускрс свечано ући у Скадар, поздравиће га наследник Данило и кнежевић Мирко и Петар и генерали. Краљ ће тога дана издати прокламацију на скадарско становништво. Краљ и краљевска породица настаниће се у Скадру.

НОВИ САД, 13. априла 1913.

— **Честитка за црногорску победу.** Велика народна раденица и књижевница госпођа *Савка Суботићка* на радосни глас о паду Скадра упутила је на Цетиње краљици Милени срдачну честитку. На ту је честитку добила овај одговор:

Дубоко тронута Вашим племенитим патриотским осећајима искрено Вам благодарим на најбољим жељама.

Милена.

За реципроцитет хрватског свеучилишта у Загребу.

Одавнашња је молба Хрвата и Срба у Троједници, што германизаторске аустријске власти *не ће да признају важност испита*, положених на кр. хрватском свеучилишту у Загребу, тако, да онај, који сврши загребачко свеучилиште, не може добити места у Аустрији. То је **велика неправда**, једна од оних силних неправди, које се наносе особито нашем народу, Србима и Хрватима, у овој монархији. И до сад су се дизали гласови, који су тражили реципроцитет хрватског свеучилишта, но сад је хрватско-српска академска омладина узела ту ствар у своје руке, повела живљу акцију и издала под горњим насловом проглас, који — са малим изменама због наших преских прилика — доносимо овде, као што следује:

Одскаче значење свих наших потреба највише онда, кад се нађемо спутани, малени, немоћни, кад здравим очима угледамо, колико смо далеко од наших сања — идеала краљевине Хрватске. Начело је у нарави, да све, што живи, брани свој живот и одупире се смрти свим силама. Најљепши је живот народа, а што значи борба за народни живот, гласно нам веле мртва уста бугарског, српског и црногорског војника. Позвани смо да бранимо Хрватску пером и речи, да се жртвујемо на сваком кораку, да *заповедимо* онима, које постависмо у *сборе, да буду чврсти зидови, који ће зауставити* **сва питања,** *док се не реше* **хрватска.** Пред нама је најновији догађај: *реципроцитет хрватског свеучилишта у Загребу.* У прорачунском се одбору у Бечу одобрило подигнуће талијанског правног факултета у Трсту, за вољу Италије, аустријске савезнице против природног развитка славенског живља на Балкану. Једна незаконитост вуче другу: *Хрватима као и Србима и Словенцима на хрватском свеучилишту ускраћује се у истом одбору да могу* **слободно** *свршивши испите у Загребу, заузети заслужена места било у Далмацији било у Истри.* Питање реципроцитета хрватског свеучилишта не датира од ове године, оно је старо бар 30 година. Било би сувишно, кад би пратили, шта се је од тад до сад подузимало, кад се још није ништа постигло.

Важнија су питања, *зашто* се није ништа постигло и *шта значи* изравнање свеучилишта растргане и растројене краљевине Хрватске са осталим аустријским свеучилиштима? Без подробнијег документирања довољно је поставити једну тврдњу, да се одговори на прво питање. Успјех наиме једног подузећа састоји се у снази сила, које га подузимљу. Снага хрватског заступства била је најпре осамљена, онда се нашла у разним клубовима са Србима и Словенцима, али без дубљег уверења **свију,** да је признање реципроцитета јамство бржег културног развитка, што значи стапљање духова у јаку фалангу под егидом: просветом слободи. *Дубоко уверење, које би се очитовало у непопустљивом раду, мањкало је свагда, као и* **сада.** Појединачни иступи нису толико плодоносни као јаки, јединствени и енергични иступи велике целине, а осуђујемо и крстимо издајством сваки протународни корак, починио га макар ко. Докле ће млађи нукати старије, да пређу странчарске заједвице и инате? *Хрвати, Срби и Словенци ишту своје право, они су у том једнодушни, зато и захтевају од свог заступишва* **једнодушност.** У сукобу двеју идеја одлучује се за славенску. Германство нам је шкодило, оно нам шкоди — време је, да му викнемо: доста! Очита је важност признања реципроцитета. Док се владе боје стопити удове Хрватске у једну целину, боје се и сене тога јединства. У признању реципроцитета очитовало би се виртуално јединство.

Тога се боји Беч. У том је Хрватска налик Христовим хаљинама: *раздели земљу, отми јој права, гули народ, гесло је владе.* Кад вам то велимо, не бојимо се

И кад плаче, јецајућ' од туге,
Ил' кад товар глађу пати слуге.
Кад послу журно полази свако
И врши га и тешко и лако,
Те се враћа са рада уморан,
Ил' весео, и оран и вољан,
Ил' малодушан, — срдит, невољан. —

(Почивка.)

— Заспах тако поврх српског света,
А та магла, ето густа клета,
Погледу ми чистом ока смета,
Те не видим, на људства пучини,
Српски народ, премили шта чини.
— Молим ти се силни Боже,
Када теби, бити може,
Да разгониш пусту маглу ону,
У коју српски народ утону.

(Тиха музика.)

Густа магло, расплини се сада,

(Магла се полако разилази.)

Твоја влада пред сунчевом пада.

(Јако расветљен призор.)

СЕЉАЧКА СОБА.

Свекрва и снаха јој носећа.

Свекрва: Доста је... Била ти њему донети тога, па онда рађај, ако 'ћеш пуне крошње. Јеси ли ме разумела?

Снаха (потресена): Ју, мати, ако Бога знаш, шта ти то говориш?

Свекрва: Шта ја говорим? Говорим ти то, да утубиш: да се једва хлебом хранимо и оволико, колико нас је сад!

Снаха: Па јесам ли ја томе крива?

Свекрва: Крива си, што ниси донела тала.

Снаха: Боже мој, мати, та кад сте ме просили, нисте питали за тал!

Свекрва: Да, а што твој слатки баба није одмах казао, да ће те одмах после венчања у варошкој кући одвести код домина, да положиш крст?

Снаха (снуждена, утучена): А шта сам ја знала?

Свекрва: Да боме, — ти ниси ништа знала онда, па ни сад не знаш, да си донела само половину дуката, половина остала, да ти се ваљда мама по колу шепури. Ништа ти не знаш, а знаш сваке године по једно дете родити! Мислиш да је наша кућа царевина.

Снаха (једва се уздржава од плача): Па, мати, ваљда је божја воља?

Свекрва (немилостиво): Божја, не божија, — ја ти кажем, да већ и сад једва дурамо!

Снаха (заплаче се тихо).

Свекрва: Да, само ми још ту плачи... Упамти што сам ти рекла... Није ни твоја глава ваљда најскупља.

Снаха (изађе посрћући од бола).

(Почивка.)

Свекрва: Видиш, како ти се то напело да пукне. Нисам ни ја више родила него једно. Видела би ја и њено и све наше добројтро, да је на сермији још ко осим сина ми. (Гледа кроз прозор.) Како нема бабице? (Смркава се.) Не ће ваљда да је виде. (Гледа.) Аха, ево је!

(Улази бабица.)

Бабица: Добро вече!

Свекрва: Бог ти дао!

Бабица: Шта је, што си ме звала?

Свекрва (Тихо, обзирући се): Та звала сам те, сестро... да помогнеш мојој млади... ју, ако Бога знаш слатка, што је много много!..

Бабица: Ју, не смем ја то, друго.

Свекрва: Само да ми је толико воринти, колико си их... (показује) хој!.. хој!..

Бабица: Ју мáни, — лако је било, док је био онај стари доктор, ал' дош'о ето овај млади, па свуд тура нос, где га се тиче и не тиче.

Свекрва: То је већ моја брига. Даћу ја теби једну воринту (маша се за новце) и мало смока.

Бабица: Таман!.. толики страх, па за воринту! Знаш те редове: за живо воринту, а за мртво пет!

Свекрва: Не марим, ал' ником ни беле. (Даје јој новац.)

Бабица: Ваљда нисам луда, кад се моје коже тиче. (Оде.)

(После више недеља.)

Мати, син и снаха. Снаха болник на самрти. Муж јој утучен и усплахирен.

Снаха (лежи у постељи, тешко дишући и јаучући).

Свекрва (подаље од постеље стоји, али не види јој се, да је гризе савест.)

Муж (нагнуо се над болесницом): Шта ти је, Јело, ако Бога знаш, од куд тако да се поболеш, па на смрт?...

Снаха (крши руке): Јао . . . о, јао!. . . о . . . о . . .

Муж: Ох, Боже, шта је то сад?... Мислио сам: хајд' нека је, биће боље, а ево већ и девета недеља, а она да душу пусти. Чуј, Јело!... идем ја по лекара. (Пође, али му мати стаје на пут сва усплахирена.)

Мати: Не!.. куд си наумио?

Син (застане. Упада му у очи страх материн. Пораћа се у њему сумња; застаје нерешен.)

(Почивка, коју прекида болно стењање болеснице.)

Син. (Одлучно.) Та идем ја по лекара, да буде једаред једном ма ком крају. (Пође. Призор отоичашњи).

истине, јер је већ време да истини погледамо у очи. *Народ, који себе не зна ценити, који нема поноса, који штује трбух више од слободе не заслужује да живи.* Показаћемо дакле, колико напредовасмо ако **сви** *к'о један* **упорно** ставимо захтев: *хрватско свеучилиште* **мора бити** *изједначено аустријским свеучилиштима, јер влада, која иште од народа данак у новцу и у крви,* **мора знати**, *да је то воља онога, који даје тај данак.* Прекинимо са временима, када смо молили, данас захтевајмо и заповедајмо. Ово је време наше, да смо га схватили, докажимо.

С хрватског свеучилишта у Загребу
Хрвати и Срби академичари.

Политички преглед.

— **Мунговске бриге за Скадар.** Јављају из Будимпеште, да се у клубу странке рада живо разговарало о скадарском питању, и да је изражено жаљење, што парламент не ради, те да надлежни министар даде објашњења о стању скадарске кризе.

Мунгови забадава брину скадарску бригу, и то треба да оставе господи у Бечу, који се не брину, шта мунгови мисле о спољашњој политици.

— **Антимилитаристички покрет у Немачкој.** Антимилитаристе у Колну разделише много брошира међу војнике са насловом *„Рат против рата“*. У њој су храбрили војнике и војне обавезнике, да у случају мобилизације откажу послушност. Полиција је ухватила седморицу њих, који су делили исте. Двојица од ухваћених анархисте.

— **Саборска гарда у Угарској.** Званичне новине доносе нове вести: Организовани парламентарни чувари већ су ступили у службу. Данас су примили униформу и од сада редовно праве вежбе од 8 сати изјутра у дворишту посланичке куће. 5-ог маја при отварању сабора, чувари ће већ наступити службу.

Вести из места и из народа.

Нови Сад, 13. априла 1913.

— **Избори за новосадску болничку благајну.** У недељу, 14. (27.) априла обавиће се избори за новосадску болничку благајну. За последње три године у благајни су били господари неколико језуита, на које се радништво веома тужило С тога је целокупно радништво и грађанство Новога Сада и околине на њу огорчено и како сви изгледи говоре, њиховом господарству дошао је крај. Социјално-демократска странка истакла је против њих листу, у којој су у довољном броју заступљени и српско радништво, као и трговачки помоћници и банкарски чиновници — те стога позивамо све Србе раднике, занатлије и остале, **да сложно гласају за листу социјал-демократа.** За хришћанске социјалисте не треба ни један глас да оде, јер се они показали, као **највећи сроождери.** У суботу, *13. (26.) априла* уочи избора одржаће се **у Радничком Дому**, (*Арањева ул. бр. 3.*) *збор* свих чланова болесничке благајне, на којој ће се говорити о избору и даљњем раду. Тога вечера треба сви чланови да буду на окупу.

— **Нов Србин адвокат.** Ових дана је успешно положио адвокатски цензурни испит наш млади Панчевац г. др. Васа *Ранисављевић*. Познавајући га, као свесног омладинца искрено га поздрављамо. — У последње је доба панчевачко Српство ретке среће, јер му се интелигенција видљиво умножава. Никада Панчево није имало тако јаку и свесну српску интелигенцију као данас. Заиста лепа и утешна народна појава, а нарочито по будућност некадање Српске Шпарте.

-- **Занатлијска забава у Вел. Бечкереку.** Великобечкеречко српско занатлијско добротворно певачко друштво 15. (28.) априла, на други дан Ускрса 1913. год. приређује забаву с игранком у просторијама хотела »Круне«. Чист приход је намењен друштвеној благајни. Добровољни прилози примају се са благодарношћу, а имена прилагача ће се јавно обнародовати. Почетак тачно у 8½ часова у вече. Распоред: 1. И. Бајић: »Ситна киша«, пева мешовити хор. 2. Сметана: »Моја звезда«, пева женски хор. 3. Ст. Бињички: „Чини не чини“ пева мешовити лик. 4. Змај Ј. Јовановић: »Нобл момче«, декламација. 5. М. Вилхар: »Расти ружо«, пева мушки хор. 6. Ст. Бињички: »Чујеш душо«, пева мешовити збор. 7. Драг. Блажек: »Опроштај од шуме«, пева мешовити ужи хор. 8. Мита Поповић: »Из судница«, декламује г-ђца Зорка Жарковић, чланица певачког друштва. 9. Д. Славјански: »Ух ја золотна« пева мешовити збор. Хоровима управља друштвени хоровођа г. Војин Жупански. За тим игранка.

При лечењу болести срца увек се пази на правилну столицу. Из врло важних узрока се то не сме постизавати драстичним средствима. Горка вода Фрање Јосифа има сигурно и *благо* дејство, што се иначе не може постићи. »Фрање Јосифа горка вода«, пише професор Лајдесдорф разликује се од сличних вода тиме, што делује и у малим количинама и што дужа употреба нема рђавих последица.“ Горка вода Фрање Јосифа добија се у апотекама и бољим дрогеријима и трговинама са минералном водом. **Дирекција за разашиљање у Будимпешти.**

ТЕЛЕГРАМИ
УРЕДНИШТВУ »БРАНИКА«.

Радост у Цариграду због пада Скадра.

Цариград, 13. априла. Овде влада велика радост, што је Скадар пао, јер су се Албанци а нарочито провизорна албанска влада издајнички понели против Турске. Порта је раније хтела предати Скадар, јер је и тако за њу изгубљен, али су Албанци убили Хасан Риза беја. Порта рачуна на европски заплет због пада Скадра.

Гвоздена одлучност краља Никола.

Цетиње, 13. априла. При поновним манифестацијама рекао је краљ Никола поново: Скадар је наш!

Бечка надутост.

Беч, 13. априла. Са званичнога се места понавља, да су компензације Црној Гори на рачун Албаније искључене, а и о мисли новчане отштете не може се сада говорити. (Ама, ко пита ту господу о свему томе! — Ур. „Бр.“)

Француско држање.
— Појава нове албанске политике. —

Париз, 13. априла. Штампа, која није делеко од владе, почела је изрицати сумњу у то, да ће се моћи да створи Албанија. Штампа доноси вести о неспособности провизорне албанске владе, и тражи, да лондонско решење о границама Албаније подвргну ревизији,

Држање Русије.

Берлин, 13. априла. По овдашњим вестима ће Русија у скадарскоме питању заузети држање у први мах резервисано. (Шта ће на то Беч рећи? — Ур. „Бр.“)

Амбасадорска реунија.

Лондон, 13. априла. Амбасадори великих сила су дискутовали скадарско питање и констатовало се, да имају исто гледиште као и пре на скадарско питање. Краљ Никола ће за неколико дана (а Беч толико жури! — Ур. „Бр.“) бити позван да напусти Скадар. Реунија је одгођена за понедељак.

Миленко Симоновић, Карловци.

ТОПОЛИЦА.

Успомена.

У природи се већ осећали предзнаци јесени, кад се мала, вицинална железница, идући у вијугама од Вирбазара пела уз стрми Суторман.

Исти поветарац, што се тако невино залетао за таласима, шуштао је сумњиво у позадини буковим лишћем.

Земља је била јесењски расположена, у заносу: из пуних груди одјекивао је њезин последњи, обесни цик широм задојеним зраком. Обузела је баханалска веселост, као бајадеру, која при пустој пијанци крријомице баци поглед у приручно огледалце и открије прву бору на своме лицу...

*

Ситним, бело оивиченим, провидно-зеленим валима љуљушкан, зави чамац око стршећег гребена и на једном пропланку искрсну наједанпут високо, жуто обојадисано здање са блештећим прозорима: дворану Тополица!

Он стоји тако достојанствено поносит, као неким вештачким хиром онамо дочаран, са својим на романску сведеним забатима и витким доксатима и смеши се као пробуђена лепотица, коју чувају намргођени дивови.

Све му служи овде: јесен је развила пред његове ноге блистави шар прекрасног чара; на хрбату брежног ланца стајала је шума у загасито-зеленом тресу поносито и мирно на стражи, само што се низа косе прогонили у уморним, свенулим виноградима безбројне боје: од мирног зеленила, до распламтелог руја.

Једно умирање у безбројој сласти!

Јесењи поветарац шалио се са крошњама старих букава; весело је превртао хрпу шареног лишћа пред собом и пунио зрак шуштањем и пуцкетањем, а изнад све те игре сипало је поподневно сунце своју злаћану росу: тако богати и благи беху још његови зраци, да би их човек чисто руком захваћао и миловао..,

*

Из простране собе у другом кату био је јединствено леп изглед на море. Гледне ли човек на његову ширину, нестаје мисли, жеља, душа напиње целу своју осетљивост и ослушкује као тешку музику без речи, препуштајући машти слободан лет...

Сунце је било већ на смирају и мало помало крварио је дан.

Вече узе да провлачи своје сенке кроз залазећи жар на западу, а ноћ улепша рубом свога тамног огртача; она се прикрадала као похотљива удовица у меким, драгуљима извезеним ципелама од баршуна.

Из сред игре валова чули се бокови привезаног чамца, тајанствени су гласови малаксавали, вечерње сенке промицаху и надалеко ширио их је ветар на својим крилима у уморни одсјај дана...

На обали се засмеја неки женски глас, звонко и безбрижно, а сноп нежних тонова мандолине уложи. Музика се изви умилна као светлуцави орнаменат од мозаика, да наједанпут прекине, као да је вечерњи лахор у лету захватио, као последњи љубавни уздах дана, што се спремао на починак.

И вече узе да приповеда.

....Лукави Феничани имали су у прастаро доба овде своје насеобине, како би касније послужила ова обала различитим гусарима за прибежиште.

Столећа нечујно прохујаше.

Илири, борећи се под заставом енергичне краљице Теуте сврнули су у петом веку пажњу римске републике на себе, док се није њихово потомство збегло у албанске горе, где се и сада још коље.

Мален залив био је још једанпут у старо доба сведок сјајног похода на мору, кад је бившем Помпеју постајући Цезар у његовој близини крвавом поморском битком избио из руку превласт над Римом.

У баснословном средњем веку изгледала је за лепих пролетњих ноћи са високе куле замка стража зетских господара низ месечином обасјану пучину, док није настала двестагодишња борба млетачког лава са полумесецом. Бар и Улцињ препуни су трагова окамењеног цара животиња са Марковог Трга...

*

Кад човек разгледа све те дворане и собе, добива утисак да у овој кући влада сада смишљено јединство, као да дворац живи својим властитим, индивидуалним животом. Нежна, уметничка рука, која се и сама служи у слободним часовима кичицом, подала му је нечег племенитог, женско-уметничког. Прошлост овде као да није умрла, она спава само, дише, да би је могли пробудити и смеши се са разумевањем на садашњост. Топло, удобно, својски доимају се те собе, тако на пример велики салон у првом кату. Намештај и тапете од тешког, ружичастог атласа у вештачким драперијама, да стари породични портрети са дистинкцијом погледају из те позадине. Па онда наследниковичина ложница, сасвим бела у белини. Једна староталијанска мадона провирује тако хајнејски из мирисавих завеса од чипака као шећер белог неба. Особито је лепа и апартна краљичина млетачка соба: седеф и камичци разне боје и врсте укусно сложени изгледају из неке извесне даљине као пејсажи у пленеру, као и старе, скупоцене мајолике у бело опточеној трапезарији.

Са обију страна степеника обешено је на великим плочама оружје. Сваколика оружница Петровића од XVII. века може се ту видети, понајвише носиоци личних успомена на извршена јуначка дела. Међу њима као опрека, једноставна сабља последњег српског цара, слабога сина Душана Силног, Уроша V...

Идући тако из собе у собу и како се светлост палила и трнула, измењивала се прошлост са садашњошћу као у мениету

Мати. Мани, дете!... проћиће то; није то ништа... женска боља!... (једва дише од страха).

Син (узмиче према постељи; јасна му је кривица материна.) Мати!...

Мати. Чујем, дете!

Син. Мати!... ти!... ох Боже!... та наша ће Јела умрети!...

Мати. Не ће, дете!... не... не... та ето јој лакше . . . сад ћу ја . . . (Прилази болесници па хоће да метне длан на чело јој.) Како је, рано?... Је ли да ти је мало лакше!...

Снаха (прикупи последњу снагу; мало се предигне, па је снажно отисне, да мати посрне). Натраг, отровнице! (Пада на јастук и издише).

Син. (Скочи па застане нерешен: згрози се; несвесно гледа у мртваца, не показујући, да су му у том часу мисли присутне.)

Мати (престрављена.) Ју жалосна!

Син (прекором, претећи ван себе од љутине) Мати!...

(На вику, утрче двоје деце. Једно је 12. а друго 8. година. Обоје мушкарци.)

Деца, (потрче према болесничиној постељи.) Нано!... (Гледају унезверена, час у оца, час у бабу.)

Млађе дете (дрма матер за руку.) Нано!... о нано!... зар не чујеш?

Старији. (Посматра, шта чини млађи).

Млађи. (Кроз плач). Та нано!...

Старији. (Нагне се над лице материно.) Бато!... баба!... наша је нана умрла!...

Мати. (Прилази постељи и удари у нарицање).

Син. (Скочи, па избезумљен од гњева повиче): Одлази!... Одлази, да те не гледа ова сирочад!... Одлази отров... Ох мати!... (Зајеца на сав глас.)

Мати. (Страшним стањем ствари утучена, немо и без свести посматра призор, кога полако обавија магла.)

ГЕНИЈЕ.

Сунце јарко, што разгониш
Васионом густу таму,
Сакри зраке за облаке!
Не одолех овом чувству,
Што ме снађе услед ове,
Страшне судбе Србинове.
Наставити лета не ћу
Запалићу творцу свећу
Топле молбе слаћу Њему,
Да помогне Српству свему
Да Срб знаде; да Срб хаје:
„У породу срећа да је, —
На млађима свет остаје!“

повлачећи се кокетно, да нечујно искрсне у сасвим другом костиму.

И поново се отворише једна врата, светлост кресну, као да је услужно похитала из нетом напуштене одаје: елегантна соба за разговор у најновијем стилу. Тешке енглеске, кожне столице, полице с књигама, укусан прибор за пушење и сликама из ловачког живота украшени зидови.

Мора да је особито пријатно зими, кад напољу завија бура око куће, седети овде крај оџаклије и ћеретати. Пре неколико деценија стајао је валда крај тако једног од ових прозора у оваквим ноћима кад је пучина расла, а из даљине допирало ублажено одисање и стењање разиграних стихија, један подузетан принц, који је као зет црногорског књаза за неко време ударио овде свој путнички шатор, те сећајући се родног места свога деда, Тополе, назвао га Тополицом — и осећао се са уздасима те, бреговима опасане, праснаге тесно сједињен, што је у очајном боју предузела да распрши гранитне окове и својом сопственом снагом сама себе кршила; а кад би забелио дан, малаксала и изморена тресла снежном гривом од пене, да се стрпљиво, сиво стење из својих хладних висина смешило на њу као на Прометеја, што се сам окива...

*

Доста је времена морало протећи, да се опет једнога дана искрцају странци и пробуде зграду из њезиног сна. Једна кнегињица са севера ступила је уз рику топова са својом пратњом као невеста на обалу: коса тако злаћано плавих, као зрело класје; очију тако модрих, као небо и погледа блага, као одсјај пажљиво углачаних сафира на јастучићу од беле свиле...

Последњи пут сину ружичасто-млечна светлост, као да поздравља добродошлицом и она се појави у природној величини. Као у блиставом, виолетном мирису, посута сребром љубичаста јоргована стајала је она ту, окружена изабраним друштвом. Све те слике и фотографије из круга „горњих десет тисућа“ у овоме салону као да су служиле томе портрету. Као добра домаћица, јавља се она у свима тим групама: као невеста, као жена, сама и својим мужем, Наследником, коме би на уписано лепим очима смела погледа и тако јединствено нежно надахнутом, девичанском осмеху око усана могла и најлепша од његових сестара позавидети.

На свима тим сликама примиле су њене очи у том осветлењу неки зеленкасто-модар рефлекс мора кад се сунце рађа; онај бајни одсјај језера њене отаџбине скрио се у ту модрину, као снови опчаране принцезе из бајки...

*

Напољу је ноћ већ нежном руком покопала дан и затрта лаким велом око стегна ослонила се на враташца, као да ослушкује. У врту је водоскок прскао своје млазеве у још млак зрак. Тихо, шапатљиво пљускање мешало се с невиним шапатом лиснатих круна, као да поветарац клизи преко харфе.

У полусну одахнула је земља последњи пут, топећи се у заносу као да снива грешан сан, по лаком дрхтају њезине коже судећи. Вода се пружала и теглила лењо, а лаки таласићи росили су свежином попуцао пешчаник. Многе скривене тајне пробудиле се. Сада већ чворновите маслине усисале су их некада за оваквих вечери, да их, дубоко одишући, приопће ноћи, што је ослушкивала. О свему жалосном романтицисму ориенталкиње знале су сне да причају, што почива закопан под лишћем ових гајева, те за оваквих ноћи вилује обалом и тужи се мору. Мали се вали свијали у заспалом заливу као женска уста кад се љубе; прекидаху за час приспели до обале своју игру и као да се уздижу на прсте, провириваху дужом ње, да се, придолазећим достигнути вину, спадну и откотрљају опет натраг, како би оно што су чули, услужно разнели даље, а из далека сажаљавала пучина живљим ударом валова о хриди...

Међутим се родио и месец, те се испео из каменитих гомила. Његова је плоча била велика и округла, као да се успужала из крвљу натопљених провалија тих планина и читава кућа узе да трепери.

Чули се звуци чаробно мили у тој опалној светлости, али као зачињени бескрајном болећивошћу, као одјек нотурна, или да се после помрачења богова склонио овамо старац Нереј са кћерима, да оплакују своју судбину...

Мало помало стишавао се шум и пучина заспа у наручју дубоке ноћи. Чак тамо пак на дебелом мору треперио је жижак једне залутале барке као каква дубока, неостварива чежња.

ЦРВ У РЕНУ.

Из сељачкога живота сиромашних Фрушкогораца.

Има људи који познају сељака само по опанцима. Има учене господе, који се одушевљавају животом сељака и држе да је рај земаљски на селу, а село и сељака и не познају. И ти људи говоре: благо сељаку. Цео свој живот проводи на чистом и свежем ваздуху. Његове су цветне ливаде, златна поља и зелени гајеви. Прве сунчане зраке сељачко здраво лице озаре, роса освежи, а вода са бистра поточића разлађује. Њему певају умилне птице у гори, које тако слободу радо имају као и он. Он је најближе природи, његов је живот нараван, а рад најблагословенији. Шта се може упоредити са животом жита, бербом винограда и сабирањем плодова племенитог воћа. И то само сељак ужива. Па још шта вреди она простодушност и слобода кретања у животу сељачком, које нема ни у једнога другога сталежа, јер су сви други укочени гвозденим навикама, које се противе нарави живота и здравоме разуму, али им се сваки тако слепо покорава.

Такове речи чуо сам стотину пута. И све је тако, како та господа говоре. Они сељачки живот посматрају са најлепше и са најидеалније стране. Они тако говоре што потпуно не знају какав је живот сељачки, који они површно извана посматрају. А да су завирили у душу сељачку, видили би и знали би шта јадан сељак све у своме животу трпи и подноси и видили би како је у многога горак хлебац сељачки.

Основи државе јесу код оних који ору и копају, који сеју и жању и који све животне намирнице својим радом производе. Сељаци су најбољи чувари школе и цркве и сваке установе. Они живе здравим и природним животом и царство природе њихово је. И кад се све то у обзир узме, могао би се положај сељачки сматрати идејалним.

Да је од стране оних који то могу учињено све што се је могло да се олакша овоме најважнијем сталежу, његов би положај био знатно бољи и сељак би могао ведрије душе сносити своје дужности, али овако, како је до данас бивало њихов је положај ванредно тежак. Сељак који има земље, који има здраву породицу и који нема дуга врло је данас редак. Особито их имаде мало у Фрушкој Гори, који се тим стањем могу пофалити. Већина их је задужена, а дуг је зао друг.

Прије четрдесетосме године земља није била сељачка својина. После ослобођења од спаија, дошли су сељаку на врат силни терети. Одкуп десетка, већи порези, намети, пристојбе и свака чуда. Деобе, исплате талова и разне неприлике натераше сељака у дугове. У оно време није било земљорадничких задруга да спасавају ратаре од зла, нити новчани заводи где би се у нужди ратар испомогао, него је новац био у трговаца, који су новац давали унапред на храну. То је доба кајишарства и зеленаштва, у којем је постала и ова приповетка. Трговци су давали половицу цене за храну коју им је сељак на јесен доносио и немилосрдно гулили сељака до голе душе, а онима, који су хране требали давали су меров жита, да им до године врати два. Због тога су се два-три човека у селу огаздила, а већина села пала у дугове.

Поред тога највеће је зло за сељака неродна година и непогоде времена. Сељак дочека и оком испрати сваки облак и хвали Бога када година на миру прође. Зато је у сељака по највише вере у Бога. Онај који у канцеларијама и кафанама сво време проводи све то не може знати. Шта сељак препати кад му туча побије жито, мраз убије виноград, кад му угине воће, и кад му се деси тако каква друга неприлика може знати само онај који живи међу сељацима, ко им је у душу загледао и ко са њима дели и зло и добро.

А шта веле она господа: лако је сељаку, он има свега! Таковим мислима био сам обузет, кад ми је једнога дана дошао стар сељак и овако ме после уобичајенога поздрава ослови:

Знаш ли ти, Васо, шта је црв у рену?

Збуњен таковим питањем не знадох одма шта да му одговорим. Преда мном стајао је старац Ђорђе Анђелић, чувен у оно време као необично мудар и бистар сељак. На лицу сам видио да је за некакову неправду, или нужду и беду огорчен и да није шале ради мени дошао. Безда сам му шта одговорио, он и нечекајући одговор сам даље настави.

Зар ти не знаш да црв живи и у рену? Не живи сваки у сиру и јабуки. Наравно, да је онима у сиру и воћу боље, али има црви, који морају да живе и у рену. Па ето ја сам, као и многи други сиромашни сељак тај црв, који живи у рену. Зло је то и не може горе бити, али шта ћемо кад тако мора бити. До сада ми је био рен овај Светозар, па је тако љут, да га више поносити не могу, исто морам, да сада тражим други рен. На сир и јабуку не смем ни да мислим. И ето допао сам теби, да ми ти будеш рен, јер те за бољега човека познајем, па рачунам, да ћеш ми бити мекши и блажији, него ли мој досадашњи рен Светозар.

— — — — — — — — — —

Радило се је о једноме зајму, због којега му је пређашњи веровник сву имовинску снагу исцрпљивао. Одношај свој према том кајишару не би нико могао боље окарактерисати, него ли што је са ово пар речи учинио сам тај сељак. У кајишара није било Бога ни душе, па кад је једном своју жртву закорачио, пио му је крв на памук, а у селу играо улогу угледна човека и тражио да га људи поштују. И ти су људи многога отправили са топлога огњишта и раставили са земљом, на коју су дошли страни људи.

И данас кад год какова невоља снађе којега ратара, сељака — брата нашег, сетим се увек овога догађаја са болом у души и увек се запитам докле ће наш сељак бити „црв у рену“! Ви учена господо, капиталисте, великаши, каматници, адвокати, и сви ви, који тако волете сеоску идилу, који градите виле изван вароши да сте ближе селу, и који се одушевљавате сељачким животом и хвалите нашег ратара, сетите се кадгод ове приче и помозите кадгод и „црву у рену.“

* * *

Давно је то било кад сам то доживио. Сигурно има од тога времена више и од тридесет година. Данас је хвала Богу другачије и прилике се на боље измењују. Земљорадничке задруге онемогућиле су посве опстанак кајишара и зеленаша. Оне притичу у помоћ ратару, који хоће да живи разумним животом, кад је у нужди, оне му прибављају рада и зараде, оне га уче да буде вредан, частан и чуваран. И ако се оне на правом путу како треба одрже, избавиће оне многога ратара од тога понижења, да не мора бити црв у рену.

— — — — — — — — — —

Тако ми је причао стари поштењаковић, добра и племенита душа, негдашњи трговац чика Васа. Слушајући ту причу пада ми на ум разлика између њега и оних његових других савременика, који су исто као и он са храном трговали. Он је поред свега онога за „рен сељачки“ златнога доба осиромашио, јер није сељака сматрао за „црва“, него за брата свога. И зато, што је био блажији и мекши, пего ли „рен Светозар“, он је иметком страдао, а други су се помогли. Ови, што су радили другчије него он, кад су се огаздили окренули су леђа и сељацима и селу. Одселили су се у варош и тамо причају кога год увате, како су они „радили“, како су они „знали и умели“, како је село пропало, људи осиромашили, па се „неда више радити.“ И те људе варошка господа и те како цене и уважавају. А чика Васу сусрећу са вечитим питањем: како то да ви нисте знали стећи, кад су се у вашем селу толики људи помогли! И верујте неиде то тој варошкој господи никако у главу. А сељак, видите, тај „прости паор“ како га господа називају, разуме и зна то све да просуди и да нађе свему узрок.

Миливој Мандић.

Да штогод напишем.

Од Ђорђа Петровића.

Хм. И тешка, али и врло лака ствар. Да што паметно напишем, треба мало и да мислим — а мени се сада баш ни мало не мисли. Не могу. Да напишем што лако, просто, тек да се напише, смејаће ми се свет. Дакле, нешто написати, као што рекох и лака је а и тешка ствар. Да не напишем ништа, Јанко ће се срдити на мене. Обећао сам му, а реч нисам никада погазио. О, пардон, само каткад — пред кредиторима — али на крају крајева и њима сам испунио обећање — са мало закашњења. Дакле писаћу и то за ускршњи број! Лепо. Као неки парадош. Само о великим празницима, и ако баш ни мало не волим парадно одело, ни парадне говоре, па ни парадно писање. Ха, знам шта ћу писати. Па на Ускрс се деле црвена јаја. Да их разделим, па нека свако добије онаково црвено јаје, какво му ја желим. Боже мој, ја бих да делим другима црвена јаја, а ни сам их нећу имати о Ускрсу. — Нећу о томе да пишем... То је налик на онога, који вечито придикује о моралу, а он сам највише греши против морала. Морам написати нешто, што има форме, што ће читаоце занимати, или бар што ће им бити вероватно, или шаљиво. А како ћу опет шаљиво да пишем, кад ја нисам хумориста. Марк Твен би се у гробу преврнуо, када бих ја узео перо у руке, па да напишем што шаљиво. Таман посао, ја и хумориста.

Чудновато, да ми баш ништа не пада на ум. Да пишем о балканском рату, о паду Једрена, Скадра. Па то већ сав свет зна, па чак и наши пријатељи око бечке Пресе. Нарочито су добро запамтили дан пада Скадра, који ће им дан дуго остати у памети. Још ми звуче у уху они силни чланци Пресини, како Скадар мора припасти Албанији, јер је тако већ цела Европа закључила. Охо, куд ја одох. Хоћу да пишем подлистак за Ускрс, а ја одох у Беч и у Албанију. Морам се мало мислити. Како би било, да напишем једну алегорију. На пример: У раваничкој цркви у по ноћи слетила вила над мошти цара Лазара. Хоће да га пробуди и да му исприча, шта су Срби препатили за ових последњих пет стотина година, од како је пало српско царство, и од како је он погинуо. Затим да му испричам, како су га његови славни и храбри потомци осветили и освојили Косово. То би била дивна идеја, али ја нисам песник, па како ћу све то да сложим у стихове. Истина, кажу да су и они људи песници, који пишу у прози, да су песма и проза брат и сестра. Ја често пишем у прози, па бих можда могао усилити перо, па написати једну песму, ма искречио, па и поломио перо. Не, то не могу. Тешко оном песнику, који пишући песме, ломи пера од муке. Такав песник се баца у корпу. Дакле песму не смем нипошто писати.

— Па за Бога, о чему да пишем? Нешто тек морам написати. Ускрс је ту, мој Јанко чека рукопис, па да га да у штампу, јер тек му не могу послати рукопис у последњем тренутку, да се закасни, па да се ни не штампа. Онда оде и најбоља ствар у корпу. Ох, те корпе! Те су ми дале велике бриге, та то су најстрашније ствари. Немиле, жалосне. Чим их се сетите — одма изгубите вољу на све. Ту су најбоље искусиле ђувегије. који носе на својим плећима по коју корпу. Дакле ни о корпама не смем ни речи писати. До сто врага, о чему год почнем да мислим писати — све ми теже пада писање. Ништа ми не иде за руком. Све иде нешто с натегом, као да сам обенђелучен.

— Дакле доста је било резоновања, сад на посао. Доста сам размишљао. Па могу писати о нечему, што задире у коју врсту науке, или о ком савременом научном питању. Ето сада се много пише о женском питању. То би била једна идеја. Па онда о социјалном питању. То питање задире у живот свију нас, па бих могао да начиним сензацију. Сензацију? Боже сачувај. Нико данас не воли озбиљне ствари. Ено чак су и позоришта морала да избаце драму и трагедију, па да унесу лаку шалу и фриволну лакрдију. Скоро ми изгледа, да су људи, који се данас баве науком, тако ретки, као бела врана, или црн чилаш. Дакле што о том да пишем? Кад читалац види озбиљан наслов — а он ће превернути лист, па тражити оно, што се њему најбоље свиђа, те сам тако бадава и писао.

— Ха, сад знам о чему ћу писати. Писаћу о љубави, то је њежна тема, а о томе се може много писати, јер је то тако мила ствар за сваког. Пст!.... о том ни речи... Ето дакле, не пише ми се. Ма шта почео не иде. Или не знам више да пишем, или је сада тако време, да је човек неспособан да пише. Па да оставим за идући Ускрс. Можда ћу онда што моћи и написати. Врло добро. Дакле сада нећу ништа писати, а за идући Ускрс гледаћу да напишем што.

Борислав Сл. Минић, Цетиње.

Његова смрт

— Наступали смо, причаше, према Брдици. Мјесецима већ у бој прекаљени, наваљивали смо одлучно, али постепено. Од силне рике топова и праске митраљеза и пушака на далеко се проламало. Земља се чисто тресла. Топови су бљували ватру са свију страна, а усијани челик просипао се, куд год се оком могло догледати.

Био је лијеп јануарски дан. Влажна земља под нашим ногама угибала се. Непријатељу нашем нијесмо никако дали да се прибере. Час смо полијегали по земљи, сипајући на непријатеља јаку ватру, час смо се усправљали, да би му ближе дошли, не обзирући се ни мало, што нас је обасипао силном топовском ватром. А далеко тамо преко Дринче тутњело је тако, као да се из даљине приближује олуја. То је зетски одред црногорске војске неустрашиво наваљивао на Бардањол, ускачући у тврде шанчеве непријатељске и бајонетом крчећи себи пролаз.

У нашем одреду био је као подофицир неки Зека, свршени правник, писар судски. Тих и кротак младић, омиљен код свију нас. Нарочито смо га вољели због његовог пјевања. Пјевао је лијепо, заношљиво и с необичним осјећајем. Као да га сад гледам: Завали главу назад, мало зажмури и онда пусти глас. Пјевао је као славуј. Милина га је било слушати. А није се, као обично други, дао много да моли. Као из појаса да је вади. Само му се каже: „Хајде, Зеко, једну!“ а он већ запјева. И не треба много, па да сви, крај пјесме његове, заборавимо на све. А био је за пјесму оран кад год нам се прохтјело. Крај њега пропјевамо сви, и ако нам често до пјесме није било.

То је оно, што се каже: и гладан да га слушаш! А ми смо крај његове пјесме заборављали и на жеђ, и на глад, и на неиспаваност, и на умор, и на — све! Док не запјева, и покисли и премрзли и жедни и гладни и уморни и утучени, а кад запјева, све као да је руком понесено и заборавимо на све!...

Колико нам је тај човјек ваљао, то се не да исказати. Прочитајте Змајеву пјесму „Пјесма о пјесми“, па ћете у неколико схватити.

Он нас је пјесмом својом душевно уздизао. Иако до голе коже покисли, до сржи костију премрзли, од силних напора малаксали, довољно је било само да он запјева, да брво заборавимо на све то и да заједно с њиме запјевамо, не осврћући се ни гдје смо ни како смо.

Али док је он био тако необично омиљен код свију нас, дотле је, не знамо како, врло рђаво стајао код свога мајора. С њиме је имао неприлике још у мирно доба. Изводио га је и на рапорт. Било је тако, да се готово нијесу могли очима да гледају. Па ипак он противу тога није никад роптао, нити се када коме о томе жалио. Трпељиво је сносио стојичком мирноћом, која га није никад напуштала, онако исто као што ни он пјесму није никад напуштао....

Као и ми сви, и Зека је био при овом наступању према Брдици у првим редовима. Миран и присебан као и увијек. По команди је прилегао земљи, усправљао се, наступао, опет се усправљао, не одмичући од чете своје и тачно извршавајући наредбе свога официра.

Што смо се непријатељу приближавали више, ватра непријатељска била је све већа и јача. Час по па нас је захватила...

У тренутку, када смо убрзали наступање, пао је мајор крвљу обливен. Био је тешко рањен. Требало га је из бојне линије изнијети и предати санитарима. Али свако је гледао пред собом и нико се не покрену да рањеном мајору прискочи у помоћ. Под јаком непријатељском ватром свако се стара о себи.

Али Зека се одвоји и ту. Као што се није освртао но своје затегнуте односе с мајором, није се освртао ни на непријатељску ватру, него је пришао рањеном мајору, упртио га и понио из бојне линије.

Наш се поглед отиснуо за њим и ми смо га видјели, како јако погнут носи рањеног мајора, одмичући од нас.

На стотину метара застао је, да се одмори и спусито је рањеног мајора на земљу крај себе. У томе тренутку непријатељски топ ударио је посред њих. Рањеног мајора разнио је свега. Зеки је понио цијелу десну страну тијела, која је била погнута према рањеном мајору.

Видјели смо, како је по земљи пао, али се напорно подиже и полако погледа око себе као човјек, који се буди из тешкога сна и са укоченим очима према нама запјева. Пјевао је његову најомиљенију пјесму, пјесму, којом нас је тако често разгаљивао и душевно подизао:

Мој јаблане, шири гране
Прави дебљи хлад,
Нека ми се нахлађује
Мој ђидија млад..

Сваког дана код јаблана
Момче хладује,
Сваке ноћи у самоћи
Цура тугује.

Нек хладује, нек тугује
Ц'јелу иоћ и дан,
А у јесен нека дође
Мени на диван.

Ми смо сви били као електризовани. Као на команду застали смо и упрли поглед на њега. Глас му је подрхтавао и све слабији био. Гасио се као што се и његов живот гасио. И онда је мртав пао. Умро је с песмом на уснама..

Нама су очи биле пуне суза и свом жестином смо навалили на непријагеља, да осветимо смрт нашег доброг и никад незаборављеног друга.

И до тада смо се борили неустрашиво, али тога дана борили смо со као лавови. Зекино издисање лебдило нам је пред очима, а у ушима нам је једнако звонило оно сентиментално и неизмјерно осјећајно:

„Мој јаблане....“

Ратне белешке.

— **Шта вреди српски официр, а шта фон дер-Голц паша и остали немачки официри.** Српски официр размишља и тражи, како ће учити војника да се наука та сложи са душом војниковом. Немачки официр не пита за душу, него гледа да дотера војника према оном калупу, који је измишљен за војску. Немачки официри ломе војнику и тело и душу, док га сасвим не сместе у калуп, а не начине од војника просту машину, која се миче и креће, како је човек навије, али која нема душе, нити може мислити.

Ни о којој ствари тако се погрешно не суди, као о немачкој војсци што се суди. Непрекидно и на све стране говори се, да је немачка војска прва на свету. А по чему то? По томе што је дотерана дотле, да то више нису људи, него машина. А ваља ли то? Каже се, да ваља, јер су Немци добивали битке. Да видимо како су добивали битке. Да почнемо од пре сто година. Кад се ослобађала Немачка од Француза пре сто година, погинуло је код Лајпцига на 21 хиљада Руса, и најмање 10 хиљада аустријских Словена, а само 14 киљада Немаца. Више него два пута погинуло је више Словена него Немаца за ослобођење Немачке. Немачка је 1866. године тукла Аустрију, јер је имала пушке острагуше, те је то као да је неколико немачких војника ратовало против сваког аустријског. Ни 1870. године није Немачка тукла Француску по доброти своје војске, него су ту сасвим други узроци. Наполеон је тукао Француза, а није немачки војник. Наполеон је завео на своме двору ред, какав је сад завео у Немачкој Виљем II. О народу и праву народном није се смело ни говорити. И народ је толико био огорчен, да није хтео исто тако да чује ни о жељама Наполеоновог двора. А Наполеонов двор је хтео рат са Немачком, а не француски народ. Уз то је Наполеон примао и на висока места постављао само ласкавце и пузавце, као данас што чини по Немачкој Виљем II. Ко је само мало вредио, тотога су Наполеонови удворачи сатрли. На тај начин до првих места у војсци нису дошли људи од вредности, него удварачи и господичићи. Кад је Наполеон за 20 година владања изломио Француску и тумбе преокренуо, да ништавни људи дођу горе, а најбоље главе доле, онда је лако било Немачкој победити. Па ни ту није она победила сама, него је Русија држала руке непријатељима Немачке.

Шта може да се учини, кад војска није проста машина, него кад се она сложи са народном душом, ето показала нам је Србија. Србија је дала сјајан пример, како ваља војску спремати.

Немачки официри не мисле, него уче друге онако, како су њих учили. Они су просте машине. Такав им је и фон-дер-Голц паша, с којим се они већ толико поносе, да су сав свет испунили хвалом о њему. А да видимо, шта вреди фон дер Голц паша, по целом свету чувени генерал немачки, према једном српском нижем официру.

Било је то 1889. године, дакле 24 године је од то доба. Краљ Милан предао беше престо своме сину, па се онда кренуо на хадилук. Пошао да походи Јерусалим и друга света места. Сем друге пратње њега је тамо пратио и данашњи генерал српски, Михаило Рашић. Онда је био само артиљеријски (тобџијски) капетан. Кад се вратио с пута, онда је описао тај прт у две књиге под насловом: С Њ. В. краљем Миланом на истоку. Путниче белешке Михаила Рашића, артиљ. капетана.

„Немачки официри имају пресудан утицај и на васпитање турске војске. Поред команада и комисија, које имају Хобе, Комлехефелер и Ристов паша, они су инспектори коњице, пешадије и артиљерије, а Голц паша, као управник академије утиче и на спрему младих официра. Ако се турска војска унапреди, њима ће се благодарити; ако не буде успеха, њих ће осуђивати. Не може се унапред изрећи, какав ће бити крајњи резултат. Изузев ствари што се тиче организације, о којима не може бити великог одступања у мишљењу, ја се усуђујем сумњати у велики њихов успех у обуци и настави. Начин обуке, као и сам начин борбе у најужем смислу треба да носи на себи тип народних особина и карактера. Једна чизма не иде на сваку ногу, па и прајска дресура и крутост тешко да ће годити рахатном и фаталистичном источњаку. Као год што пруски мундир и висока огрлица принуђава кисметлију, да се зноји и да се раскопчава, чим се склони од погледа своје контроле, тако и сва дресура биће равна нула, чим се војник у борби сам нађе. А дресура је међутим искључила одгајивање одличних војничких својстава турских војника“.

И ево рат је показао, како правилно суди српски официр, а како немачки официри ништа не мисле, него раде по шаблони. Турци су ратовали по немачкој науци, и предвођени немачким официрима, па ено како су прошли. Место да буду просте машине, Срби су остали људи, па су као јунаци и победили. Срби су се користили науком, држали се реда, али сваки је уз то мислио о себи, о народу и о будућности свога народа, те се онда умео наћи на сваком кораку. Српска ће војска преокренути у свету мишљење о томе, како ваља спремати војску.

— **Зар без Скадра?** У свом броју од 15. марта има »Хрватски Покрет« под тим насловом ово прекрасно писмо са Цетиња:

Док Црна Гора ставља на коцку испред Скадра све што најбоље има, читамо опетоване поруке црногорској влади да се не жртвује за Скадар јер и тако њезин неће бити.

Нећемо листати по прошлости и историји, да тражимо Црној Гори право на Скадар — тражићемо га у самоме рату.

Дојам, што га на мене чини, ганутљиви призор што но га пружа ова мала држава у овоме рату — али не само онај победоносне војске већ и онај нације — никада не би згодније изнео но сада док се код зеленог стола у Лондону ради о споразуму.

Сећам се једне јануарске вечери на Цетињу. Да разбијем чаму доспем луњајући до Белведера. Доле са језера дизаху се облаци који су за неколико часова заогрнула својом мантијом све хумке и брежуљке под нама. Окренем се да одем, али ме заустави поглед на човека што је тамо у углу замишљено седио. Гледам тог старог немоћног јунака. Не знам, шта мисли, али лагани горски лахор носи к мени његово шапутање:

Кидај и мори, ми трпимо немо
Ал' нашим срцем ти се не ослади!
Кидај и мори, ми трпимо немо.

А раздереш ли прса нам и плућа,
пре но што нокти твоји у њих рину,
ишчупаћемо срца своја врућа,
мед' очи њима ударити псину,
и умрети, к'о богови што гину!

То су стихови Вељка Петровића. Ма да ми је било жао бунити старца, занимало ме знати, како је тај сељак дошао до Петровићевих стихова и у каковом су савезу са његовом мисли, пак му се приближим.

Пре неколико дана закопао је сина доле испод Тарабоша.

— Ето, господине, то је обично он читао из једне мале књижице, па ево сада га се сећам — рече ми старац и опет се замисли а ја одох.

Док пишем ове ретке сећам се те јануарске вечери на цетињском Белведеру и Петровићевих стихова у устима једног седог Црногорца.

Ова мала горска краљевина, те је жртвовала рату све своје људе и сва своја економска средства, те је зауставила од часа на час свој широки и здрави препородни развој, те гледа како јој се села и куће празне, зар да угине у том победоносном рату и не убере плодове својих жртава? Та није само војска пошла у рат, ту је пошла читава држава.

Долазио сам после јубиларних слава чешће овамо горе и гледао сам како журно ова мала краљевина напредује на путу к своме од давна жуђеноме циљу. А данас — томе ни трага. Све се зауставило и ставило на располагање ратујућој војсци.

Велике су и огромне жртве Црне Горе, па и ако са после победоносног рата других жртава неће тражити, ипак осећаће се дуго последице овог застоја еволуције.

*

Црна Гора није имала на располагању она средства што их је имала Србија и Бугарска, па ће и њезино стање после овог рата бити много теже него ли у онима, и њезине жртве осетљивије.

Црна Гора у помањкању плоднога земљишта, које је данас постало питање живота или смрти, заостала је много. Довољно је задржати се у Цетињу да се уверите о правом стању Црне Горе, па и да не обилазите свим оним пустим, голим и сиромашним крајевима. Цетиње има још увек изглед модернога града који би се хтио развити ту и тамо између оних малих и ниских сеоских кућица; Цетиње је тек на путу да постане град, модеран град...

Али треба истих средстава, а средства не даје голо камење Ловћена...

За то је Црна Гора све ове жртве у рату и допринијела е би је плодови побједе васкрснули.

*

Све што држава као јединица жртвује у рату и ради рата трпи иде на друго место, док на прво долази пожртвованост њених поданика.

Људи су пошли у рат; ипак живот мора наставити свој пут, синови морају јести, и ево жене замењују мужеве у сваковрсном раду. По престолници гледате како жене чисте улице, пале светиљке, гледате их запослене по трговинама и уредима; видите како је све нашло у овом часу у жени једну помоћ ненадану и спас. Друге жене, те нису запослене око такових радња састајете у болницама. Све оне младе девојчице, које су толико живота давале граду пре рата, данас теше и тетоше материнским рањенике; оне су већ давно рекле збогом лепом, безбрижном и веселом животу и данас их застајете озбиљна лица по тужним собама болнице, уверене да они рањеници много трпе док их голицају њихове топле речи и слатки посмехи.

Занаша ме овакова жена, каквих код нас — ма да смо један те исти народ — не налазите.

А државни чиновници? Од часа кад је објављен рат не примају својих редовних берива већ само у размацима примају неку врсту »припомоћи«, толико да не умру од глади... Па не налазите једнога да се буни, да се тужи, да ради мањим заносом од пре; националним поносом гуши беду која их је снашла услед рата.

Гледам људе, гледам то голо камење — и све ми говори, да је све уверено, да Црна Гора бије пред Скадром свој одлучан бој... успети или угинути.

*

У низу мојих извештаја са ратишта много пута сам спомињао села препуштена женама и немоћнима, по којима је свака кућа претворена у болницу, свака обитељ је дала своје људе домовини, своје креве-

те рањеницима. То вам је исто и у Цетињу.

Народ поднаша сваку беду херојским пожртвовањем а да уздржи на висини свој национални престиж; па и слаби неће да заостају за јакима, за очима те се боре зелене Бојане, и крију свој бол лаганим посмехом и речима пуним ентузијазма:

— Живио Господар! Живио рат!

*

Ова мала држава, да узмогне што јачу војску послати на бојиште, послала је све и старо и младо. Нема куће у којој се не би плакало једног или више јунака. Колико малих лепих дечака, дубоких црних очију, састајем на улици, који, једини у оном крају хероја не схватају трагедију, славну трагедију њихове домовине; колико их од ове нејаке деце неће више никада видети оца! Колико ли жена и колико ли заручница што тако ведро врше мушкарачке послове тако мирних, тако смешећих се у својој младости чекаће узалуд повратак »свога«.

Знамо колико је хиљада бораца покрило поље црногорских победа — и не знамо колико ће их још покрити пут до Скадра, али овамо нико о томе ни речи, нико не збори, нико не пита... Само се кличе: »Живио рат!« »Живио Господар!« и тај клик разлеже се црним горама из грла читаве нације, а он је довољан, да се заборави на грозоте и не мисли на последице рата.

*

Живот је престао тећи својим мирним током; послови брутално прекинути над понором су, а грозна беда, која је за толико година тиштала Црну Гору и спречавала њезин развој, приближава се да загрли овај голи Ловћен; али — изгледа вам као да народ тога не осећа и не види што се око њега збива; народ не живи више но само за рат и крвљу пише у историји своје херојске гесте за бољу и сретнију будућност.

Јер иначе зашто? чему све те жртве?

Зар да потпише уговор мира с Турском без Скадра!

Не; тога краљ Никола неће учинити. Заповест велесила разбија се о литице Ловћена и не долази до престоља краља Црних Гора.

J. Г—ћ.

Књижевне вести.

— Изишла је из штампе (у штампарији д. д. Браника) *друга свеска* нових ратних српских народних песама: **»Бој код Једрена«**, под уредништвом Петра Крстоношића а у издању Мар. П. Крстоношића у Новом Саду.

И ова друга свеска издана је на лепој глаткој хартији на 8-ни формату 32 стране, са 8 слика. Цена је и овој свесци за народ удешена и необично јефтина: 20 потура; а издавач и код ове друге свеске чини жртве, да би књига сигурније у народ продрла и даје књигу препродавцима, кад на више књига узму у по цене т. ј. за 10 потура, те нема сумње, да ће и ова друга свеска као и прва у брзо бити разграбљена, у толико пре што је у њој „Битка код Једрена“ у лепој народној песми верно изнета. — Ми је само можемо најтоплије препоручити.

— **Нове српске музикалије за гласовир.** Г. Исидор Бајић издао је осам сељанчица на речи Милорада М. Петровића. Свих осам песама су прожмате народним духом, тако да ће свакако постати популарне као и остале песме Бајићеве у народном духу.

Комитске песме су изразито и у лаком слогу за гласовир удешене, лепота тих дивних народних песама призната је те их свакој музикалној кући препоручујемо. Цена обема композицијама је 4 К.

— **Из старе српске књижевности.** Др. Бошко Петровић, професор српске гимназије новосадске, издао је једну књигу под горњим насловом а са овим садржајем:

1. Две три речи о рукописним старим црквеним књигама. 2. Списак и опис новопронађених књига. 3. Богослужбене црквене рукописне књиге. 4. Рукописни катихизиси из 18 века. 5. Рукописи разног садржаја (33 Езопове басне. Граматика Стевана Вујановског. Дневник са поукама.) 6. Свештеничка правила Виђентија Јовановића из године 1733. (Садржај, литерарно- и културно-историјски значај Викентијевих правила за свештенике). 7. Опис барањског зборника. (Акценти и други знаци. Правопис. Кад је писан. Садржај Барањског зборника. Кад спада Барањски зборник.) **Законик цара Душана.** Текст Барањског Душановог законика упоређен са Призренским и Атонским. Закључак на основу ових утврђивања. Сличност Барањског са Струшким споменником. Неке примедбе на Душанов законик у Барањском зборнику. Из законика цара Душана. Записи на србуљама. Антимине крушедолске митрополије.*) Књига износи пет штампаних табака, штампана је у Српској Манастирској Штампарији у Ср. Карловцима а цена јој је 1 К 20 п. — Стручна критика ће казати своје мишљење о овој занимивој књизи.

— Изишла је из штампе 6-та свеска **»Бранковога Кола«.** Садржина: М. М. Вукасовић: Кукавичина жалба. — Зечић и лав. — Змија и кер. М-о: Јесење вече. В. Ђ. З.: Оче мој... Silvio Pellico:: Моје сужањство. Selma Lagerlöf: Геста Берлинг: (Роман). Теодор Стефановић Виловски: Singidunum. Ђорђе Ђ. Стратимировић: Документи из буне 1848. до 1849. Н. Вукић: Писма српских књижевника српској општини у Трсту. Димитрије Руварац: Др. Ђорђе Пантелић српски књижевник и добротвор. Dr. phil. et paed. Паја П. Радосављевић: Психологија народа. Ковчежић: Оцене и прикази. — Нове књиге. Уредништво »Бранкова Кола“ даље напомиње ово: »Бранково Коло« излази у Сремским Карловцима (Славонија), сваког 15. и 30 у месецу на четири табака. Цена му је за Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину 12 круна, а за све остале земље 14 круна годишње. Претплату прима само Администрација »Бранкова Кола« или Душан Котур у Сремским Карловцима. — А претплату из Србије: Милосав Т. Мишић трговац, Београд, Сарајевска ул. бр. 56. Претплата се прима и у полу-годишњим и четврт-годишњим оброцима. — Претплату молимо само директно слати, иначе нам разне фирме за пуно адресирање поштанске упутнице устежу 25 процената. Рекламирани број шеснаест дана после датума кад је изашао — стаје 50 потура, а ва иноземство 60 потура. Новац молимо напред иначе се рекламације неће узети ни у обзир. Ко нам прве бројеве не врати, сматрамо га претплатником. Све спорове овога листа у ствари претплате или других потраживања решава котарски односно општински суд у Карловцима. Рукописе не враћамо, неплаћена писма не примамо. Претплатницима из иноземства најзгодније је претплатити се на овај лист, на својој пошти.

(»Бранково Коло« најтоплије препоручујемо српској публици, која што обилатијом претплатом треба да осигура опстанак овом врсном нашем белетристичном листу. — Ур. »Бр.“)

*) У овој књизи има нове грађе за српску књижевност из 18. столећа која баца нову светлост на књижевност а нарочито се спомиње равно четрдесет писаних књига у овој ствари.

Разно.

— **Чудо XX. века.** Quo vadis — у живим сликама. Иноземски листови су већ више пута писали о оним пробама, које је са више хиљада играча дрмало римско кинематографско друштво „Cines“ на Капитолу, у Circus Maximus-у, по рестаурираним (зановљеним) старовековним домовима помпејских и по херкуланским катакомбама. Те пробе биле су припреме за један величанствен снимак и стале су друштво више од милијон лира. Снимак је већ готов. На њему је оживео Сјенкјевичев роман светскога гласа, који најверније слика опадање римскога царства и ужасне борбе и патње првих Хришћана.

У дивном низу слика видимо луксузни дом аристократе Петронија, отмен римски свет, Неронов triclinium (трпезарију), лукулске гозбе, дивље оргије раскошног Рима и грдну светину, која само »panem et circenses« (хлеба и циркуске игре) тражи.

Пред очи нам излази Circus Maximus у свој својој величанствености: десетак хиљада гледалаца кличе утркивачима, који јуре на колима са четири коња, Нерон даје гладиатору знак за милост; двадесет гладних лавова бесно јурну на гомилу Хришћана, који су на смрт осуђени, те кашње видимо, како се звери отимају о људско месо.

Затим нас уводи слика у запаљени Рим. Видимо страшни призор, како се преплашена светина спасава из грозногa пожара. Видимо побуну народа против Нерона. Диван је и страшан последњи пир и јавно самоубиство Петронија и Евнице, а нарочито онај призор, када их гости ружама обасипају. — Видимо даље тајно скупљање Хришћана по катакомбама, Неронове страшне буктиње, његова грозна смрт у помпејској шуми, а напослетку појављење Спаситељево на „Via Appia“, кад га је Петар запитао: „Quo vadis, Domine?“ „Куда идеш, Господине?“

Право приказивања тога дивногa снимка добила је — уз огромне жртве — управа Корзо биоскопа, не жалећи ни труда ни трошка, само да и новосадска публика видети може ово дело светскога гласа.

Опширније на плакатима.

Позив на претплату.

Са 1. (14.) априлом о. г. отпочела је II. ЧЕТВРТ годишње претплате на наш лист те молимо поштоване претплатнике да обнове претплату. Целом српском народу познат је »Браников« непоколебиви српски рад одавно већ, рад, за који и »Браник« и људи око њега поднесоше велике жртве. Но никаквих жртава нисмо жалили, само да послужимо српском народу, да одржимо лист на висини, на коју је подигнут.

Кад је тамо доле на Балкану букнуо велики рат балканског савеза против Турске, одаслали смо на бојно поље нарочите ратне извештаче, што нас је такође стало огромних материјалних жртава. А ове су потенцоване великим искушењима, која смо до сад имали да издржимо, па која нам тек предстоје и која ће нашу и материјалну и моралну снагу ставити на највећу пробу.

„Браник“ се издржава једино од претплате и огласнине. Па како је ево настала II. четврт 1913. г., то молимо своје старе претплатнике, да обнове претплату, а све добре Србе, који се до сада нису претплатили на »Браник«, молимо, да се и они претплате на наш лист, који сам себе препоручује својим радом.

Претплата за „Браник“ остаје стара:

на читаву годину 34 К
на по године 17 К
на четврт године 8 К 50 п

а може се претплатити и месечно са 2 К 90 п. За Србију износи годишња претплата: 46 динара, погодишња 23 динара, а четврт-годишња 11·50 динара. За све остале стране земље износи претплата 45 К у нашем новцу.

Претплата се најбоље шаље поштанском упутницом на администрацију „Браника“.

У Новом Саду, 5. (18.) априла 1913.

Управа и уредништво „БРАНИКА“.

Трговина и промет.

Свињски и марвени вашар у Бечу.

(*Недељни извештај комисијонарске радње Јовичића, Акимовића и друга за марву и свиње, Беч, St. Marx, централни вашар.*)

Беч, 15. априла 1913

За данашњи вашар било је пријављено 16756 комада. Дотерано је било 8331 комада пољске и 7494 комада мађарске пасмине, свега 15825 комада.

Вашар је био: миран.

Цене су биле:

Прима свињи	од	128	до	132	ф.	„	—
Средњи	„	„	120	„	126	„	„ —
Лаки	„	„	108	„	118	„	„ —
Сремски	„	„	112	„	124	„	„ —
Стари	„	„	110	„	122	„	„ —
Пољски	„	„	112	„	142	„	„ —

изнимно — по кили живе ваге без потрошарине.

Марвени вашар

од 14. априла 1913.

Дотерано 3643 ком. угојених волова и са паше 659 „ бикова и крава

свега 4302 ком.

Вашар био: лабавији.

Цене:

							изнимно
Прима швајцарски	од	К	120	до	128		130/134
Средњи	„	„	„	106	„	118 „	—
Прима мађарски	„	„	„	106	„	112 „	—
Средњи	„	„	„	92	„	104 „	—
Лошији	„	„	„	84	„	92 „	—
Бикови	„	„	„	76	„	96 „	102
Краве	„	„	„	44	„	68 „	—

по 100 кила живе ваге без потрошарине

Најучтивије умољавамо нашу господу пошиљаче, да нас о товарењу увек брзојавно известе.

Дозволе из затворених места за бечки слободни вашар набавља наш заступник госп. Јоца Митровановић, Budapest. Köbánya, и довољно је истом господину писмено или брзојавно јавити, за које се вашаре и за колико се комада дозвола тражи.

Адреса за пошиљке и писма **Јовичић, Акимовић и друг.** БЕЧ. ST. MARX.

Адреса за брзојаве **Јовичић** БЕЧ, ST. MARX

КУПУЈМО СРПСКЕ ШКОЛСКЕ ЖИГИЦЕ!

Српске школе у Будимској епархији добивају лепу помоћ годишње од пихрода Српских Школских Жигица. Но помоћ ова, која ће особито онда бити потребна акд ступи у живот нов школски закон у Угарској, којим ће се уредити учит. берива, могла би бити и много већа, кад би свака српска кућа трошила само срп. школске жигице. Молимо наше родољубиве рдбе и Српкиње, да купују и траже само српске школске жигице. Србе трговце молимо да продају ове жигице са што већим маром, а где нема Срба трговаца, молимо, да наше свештенство, учитељство и задруге траже од трговаца да их набаве. Добивају се код „Драве“ деоничарског друштва у Осеку (Essegg, Slavonien.)

Епархијска управа будимска.

Трговина и промет.

Новосадска пијаца.

13. априла 1913

Пшеница нова	К	10·30—40·—
Пшеница стара	„	10·—10·20
Зоб нова	„	9·50—10·—
Јечам нови	„	9·——·—
Кукуруз	„	5·—50·6·50·80
Лањик	„	12·—— ·—
Горушица	„	6·— 7·—
Пасуљ бели	„	11·——.——
Пасуљ жути	„	10.——.——
Пасуљ кулаш	„	9·——.——

Све од 50 кила.

НОВА КЊИГА:

„ИЗ РАТА“

:: записи М. ПАВЛОВИЋА. ::

— Може се добити — у свима књижарама.

Краљевић Марко у Балканском рату.

Изашла је из штампе и разашиље се књига под горњим називом, коју је написао др. Каменко Суботић. — Књига је написана за народ и младеж, али има изгледа, да ће и иначе бити од интереса. —

Садржина: 1. Народни дан. 2. Објава рата. 3. Краљевић је Марко ускрснуо (са сликом младог уметника Воје Трифуновића.) 4. Горе срца! 5. Од Руђна до Куманова. 6. Марко љуђи Срђе Злопоглеђе. 7. Краљевић Марко и арнаутска сирочад. 8. Краљевић Марко у Кумановској битци (са сликом Воје Трифуновића).

Књизи је цена 70 потура. Поједини примерци поштом 75 п. Продавцима добар рабат!

ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРА СВЕТ. Ф. ОГЊАНОВИЋА — У НОВОМЕ САДУ. —

Јавна захвала.

Прва Сентомашка Штедионица заоденула је и ове године за Врбицу од главе до пете 14-ро (7 мушке и 7 женске) сиромашне школске деце, на чему се како од стране заоденуте деце, тако и од стране потписанога изриче искрена благодарност.

Исто се тако изриче овим путем искрена благодарност г. Нестору С. Белићу, велепоседнику и трговцу, који је у спомен своме скоро преминулом оцу заоденуо 7 сиромашне школске деце.

Сентомаш, 8. (21.) априла 1913.

Арк. Р. Павловић

учитељ и управитељ срп. вероисп. основних школа Сентомашких.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
Одговорни уредник: Јанко Перић.

ОГЛАСИ

ЗА МОЈУ

кавану и рестаурацију

тражим ваљаног ожењеног

гостионичара

под рачун са кауцијом и добром препоруком.

ЛАЗА РАДИЧЕВ
156 1—2 **ВЕЛ. БЕЧКЕРЕК.**

Изјава захвалности.

Свима онима, који су ме својим саучешћем тешили приликом смрти мога незаборављеног мужа

дра Антона Блауа

и који су дошли на погреб, а нарочито овомесној лекарској корпорацији, изражавам овим путем топлу благодарност своју.

Удова
151 1-1 **дра Антона Блауа.**

Две куће на продају
У ИЛАНЦИ.

Једна кућа налази се у главној улици т. зв. великом сокаку у којој се налази мешовита трговина. У дворишту исте куће има и једна засебна кућа за издавање под кирију, даље: штала, леп амбар, магазин и велика шупа за држање вршаће машине, што се све налази у истом дворишту.

Друга кућа се налази у трећем сокаку која има велики леп плац веома подесан за поседнике, јер би била згодна за обоје или за какву другу врсту пољопривреде.

Исто имање продаје се одмах из слободне руке. Поближе обавештаје даје власник на кога се треба лично или писмено обратити.

МИЛИВОЈ КРСТИЋ
156 1—3 трговац у Иланци.

50% ПОПУСТА у становима у месецима април-мај и 25% у јуну.

DARUVAR

КУПАТИЛО СЛАВОНИЈА.

Гвоздене терме и блатна купатила. Топлина извора 35° С. — Несравњиво успех код свију женских болести, малокрвности, реуме, живчаних болести, нарочито код ишијаса и болести ртењаче. 144 1-4

Стан у винограду

за издавање од маја 1913. г. у каменичком хатару, на најлепшем месту, 2 собе, 4 кревета са намештајем, предсобије, 3 кревета са намештајем, и осталим потпуним собним намештајима, 1 кујна, шпајз и подрум, као и потпун намештај посуђа за више особа за сто и кухињу. Положај ванредно леп, романтичан изглед на Дунав, цео Нови Сад, равну Бачку и сремске планине. Кућа у сред винограда, пред кућом башта, где прашина никад не долази, поред куће куглана покривена на расположењу. Локална лађа вози дневно 6 до 7 пута, празником и недељом сваког сата. Од Каменице до винограда 25 мин. у обичном ходу. Упитати код власника

ПЕТРА МАТИЋА
ТРГОВЦА У НОВОМ САДУ.
1—2

П. Н.

У стању сам мојим штованим бившим муштеријама из Н. Сада и околине до повољног знања ставити, да сам моју — пре кратког времена изгорелу трговину — **1. марта т. г.** у Кошут Лајошевој ул. 27. (у кући Љ. Стефановића син) пренео и поново отворио и да ћу

мушким, женским и дечијим готовим оделом

у припознатом добром квалитету бити у стању сваки захтев мојих цењених муштерија задовољити и то јефтиније но ма где на другом месту. Ослањајући се на досада указаном ми врло цењеном поверењу мојих поштованих муштерија, част ми је са потпуним поверењем обратити се на цењене муштерије са најпонизнијом молбом за потпору, а тврдо сам уверен, да ће како до сада тако и од сада, све своје у моју струку спадајуће потребе увек у мојој трговини подмирити изволети. 102 10—12

С поштовањем
П. МОМИРОВИЋ.

Продаје се

један 3½ коњске снаге

бензин мотор

који се може удесити и за гас. Исти се може видети и у раду.

Поближе у администрацији овога листа.

Објава.

Учтиво јављам, да **ћу зубарски ателје дра Антона Блауа** уз сарадњу престоничког лекара и досадашњег техничког особља даље водити, и молим, да се поверење према овом изврсно вођеном ателеу и даље одржи, а трудићемо се, да то поверење заслужимо до сада доказаном предусретљивом послугом и тачним радом.

Молећи за Вашу потпору остајем
У **Новом Саду**, 20. априла 1913.

151 1-4 **удова дра Антона Блау.**

Адвокат и кр. јавни бележник у Срему тражи

млађег конципијента.

Плата по договору. Наступ на 15. маја. Понуде на управу листа.

156 1—1

Дражбена објава за закуп земље.

Објављује се, да ће се земља задужбине Симе Ђорђевића под управом Матице Српске у Молском атару у површини од **197 јутара 795 кв. хв.** или 143 диштриктских ланаца и 1345 кв. заједно са зградама, у среду **30. априла 1913. године** по нов. кал. у 10 сати пре подне у књиговодству Матице Српске путем јавне дражбе под закуп издати.

Закуп почиње 1. октобра 1913. и траје 6 година. Пишманлук је 1000 Круна. Ближи дражбени услови могу се дознати у књиговодству Матице Српске.

Из седнице Економског пододбора Матице Српске држане 5. априла 1913. године.

МАТИЦА СРПСКА У Н. САДУ
као руководатељ задужбине
133 2-2 **Симе Ђорђевића.**

Дражбена објава за закуп земље.

Објављује се, да ће се земља задужбине Новака и Софије Голубски под управом Матице Српске у Сентомашком хатару у површини од **54 јутра 1072 кв. хв.** или 39 диштриктских ланаца и 1672 кв. хв. ораће земље заједно са зградама у среду **30. априла 1913. године** по нов. кал. у 10 сати пре подне у књиговодству Матице Српске путем јавне дражбе под закуп издати.

Закуп почиње 1. октобра 1913. и траје **6 година.** Пишманлук је 500 К. Ближи дражбени услови могу се дознати у књиговодству Матице Српске.

Из седнице Економског пододбора Матице Српске држане 5. априла 1913. године.

МАТИЦА СРПСКА У Н. САДУ
као руководатељка задужбине
134 2-2 **Новака и Софије Голубски.**

Петар Николић, Загреб Илица број 7. Основана 1880.

Властита наклада слика. — Репродукција у олеографији

по оригиналима чувених српских и хрватских сликара. **Народне и историчке слике у красним оквирима.**

Иконе за свечаре **велики избор мадона и осталих слика.** Шиваћих машина свих најбољих система. Најбољег и постојаног кина сребра. **Цијене су најумереније, а плаћање се олакшава месечном отплатом.** 25 15—25

Стефановићева

КАВА

34 13—52

Прва фабрика кола

Рајха и Лебхерца

у Новом Саду

(на лиману, у близини железничке станице).

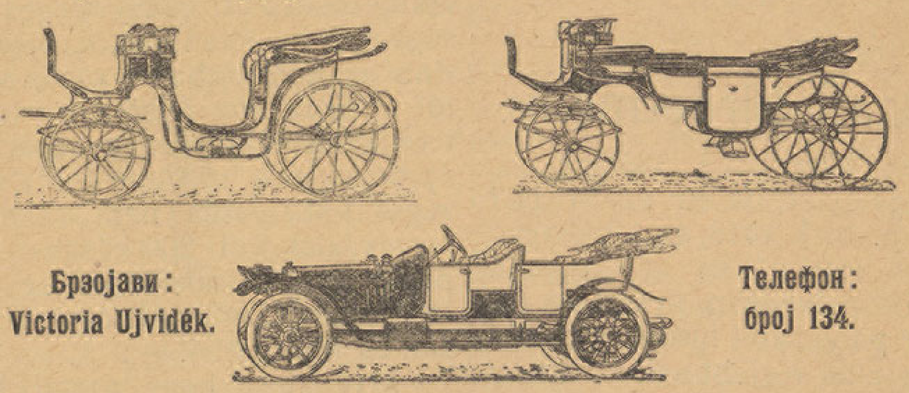

Брзојави: Victoria Ujvidék. Телефон: број 134.

Највеће стовариште различитих, модерних кола од најједноставније до најелегантније израде по јефтиним ценама. Признато солидна творевина. — Илустровани ценовници бесплатно и франкирано. Стара се кола оправљају најбрижљивије или се на жељу и трампе. 137 2—52

КАРЛСБАД.

ДОМ БРАЗИЛИЈЕН

препоручује пошт. посетиоцима Карлсбада угодне станове потпуно модерно намештене у близини вода и кост се у кући може добити. — Цене умерене. За посету моли

МАРИЈА ПЕТКОВИЋ

Адреса: **HAUS BRASILIEN** Parkstrasse. — Лифт, телефон, купатило и електрично осветлење. 153 1—5

ПОЛЕПШАЛА ЗА ЛИЦЕ, КОСЕ и БРКЕ!

Мени је успело даме са средствима године за подмладити и полепшати шн**Карси** кремом К 2 и **Карси** браса ом које је за лице прати и масирати. Ко њега раби изгуби брзо сунчане пеге, митесере, лишајеве, набоpe и флеке, кожа постане фина и бела, цена К 1 и 2. Брашно за фине руке добива се за 20 фил. **Карси** пудер К 1—2, **Карси** Ђулсија из сока љиљана и ружице, прави кожу фину и белу, и чисти ју од флека, боца 80 фил. **Карси** руменило нешкодљиво за уснице и лице К 1, **Карси** прашак за зубе 40 и 70 фил. **Карси** боја само цеђ ју испрати може црна, смеђа, тамносмеђе, цена К 3·90. Од **Карси** воде престане коса за 8 дана опадати и лечи перут боца К 2, **Карси** помада за пораст косе, за 6 месеци нарасте коса 8—10 cm., цена К 2, фини сапуни 30—50 фил. Од бечких професора пронађена и препоручена средства шаље поузећем Mme. Térése Wien VIII. Lerchengasse 25.

507 27—52

ЛЕКОВИТО КУПАТИЛО

„Русанда“

У МЕЛЕНЦИМА

(Торонталека жупанија) — у јужној Угарској

Отворено је од 1. (14) маја до 1. (14.) септембра сваке године. Специјално лечи: **Севотине, хроничну ревму, Скрофулу** у свима њеним облицима и појавама. **Кожне болести,** које нису у стању биле никакове лековите масти излечити, — нарочито Psorias и Prurigo. Код женских **неуредан крвоток,** и живчане болести. Сигуран успех у лечењу **костобоље,** Caries, Necrosis-а, у коме премашује најчувенија интернационална купатила. **Са успехом** лечи **застарели луес.** — Станови се састоје из четири модерно удешена **хотела са 74 собе, Курсалон, кафана, изврсна кухиња, добра музика, цветни парк,** са удобним клупама, — **гласовир, куглана, билиард** стоји на расположењу купалишним гостима. — Ближа извешћа и проспекте на захтев и бесплатно шаље **управа купатила „Русанде“** 132 9-100

CSUROG KOZSÉG ELÖLJÁRÓSÁGÁTÓL.

1268|913. kig. sz.

Pályázati hirdetmény.

Csurog községe a 383|912. sz. közs. képviselőtestületi és 5764|47 jkvi várm. b. b. 1913. sz. jóváhagyó határozat értelmében egy ujonan épitendő községházára nyilvános titkos terv pályázatot hirdet. A biráló bizottság által legjobbnak itélt terv 2000 korona, a második 1000 korona, a harmadik 500 korona jutalomban részesül. Pályázati határidő 1913. évi július hó 1. napjának d. u. 5 órája, mely idő pontig a tervek névaláirás nélkül benyujtandók.

Később érkező tervek figyelembe nem vétetnek. A tervek Csurog község elöljáróságához cimezve lepecsételt jeligés levélben küldendők, mely jeligéslevelek a dijak odaitélése után fognak a községi elöljáróság tanácsülésén a biráló bizottság által felbontatni.

II. Tervezési programm.

Csurog község egy I emeletes községházára terv pályázatot hirdetvén az épitési programmot a következőkben ismerteti:

Szükséglendő:

A) Községháza:

1 diszterem 180 négyzet méter területtel.

1 kistanácsterem 60□ méter területtel.

1 birói szoba 30□ méter területtel.

1 birói előszoba 15□ méter területtel.

1 diszponibilis helyiség 30□ méter területtel.

1 idegen küldöttség hálószobája 30□ méter területtel.

1 községi orvosok szobája 25□ méter területtel.

1 orvosi előszoba 15□ méter területtel.

1 közs. állatorvos szobája 25□ méter területtel.

1 jegyzői dolgozó szoba 30□ méter területtel.

1 jegyzői fogadó szoba 30□ méter területtel.

1 jegyzői előszoba 15□ méter területtel.

1 irattár 30□ méter területtel.

1 közigazgatási szoba 40□ méter területtel.

1 iktató szoba 35□ méter területtel.

1 anyakönyvvezetői szoba 40□ méter területtel.

1 közs. pénztári szoba 30□ méter területtel.

1 adópénztári szoba 40□ méter területtel.

1 járlatkezelési szoba 30□ méter területtel.

Az összes folyosók, closettek, lépcsőház es előterekkel.

B) Mellékhelyiségek:

1 tüzőrségi legénységi szoba 30□ méter területtel.

1 szolgai lakás (1 szoba, előszoba, konyha, kamra) 2 nagyobb kamara à 40□ méter területtel.

5 félszer à 25□ méter területtel.

1 közs. kocsisok szobája 30□ méter területtel.

2 kamara à 25□ méter területtel.

1 lóistálló 8 drb. lóra.

1 nagy jégverem.

2 szemét gödör.

1 rendőri legénységi szoba 60□ méter területtel.

1 rendőrvezetői szoba 30□ méter területtel.

2 zárka à 20□ méter területtel.

Megfelelő pincék és closettek, ugy a tüzőrségnek, mint a rendőr legénységnek. Az összes helyiségek külön-külön csoportokban tervező belátása szerint elválaszthatók. Az épitkezéshez hozzávetőleges költségvetés készitendő köbméter szerinti számitásokban a pince aljától a főpárkány felső éléig köbméterenként 23 korona egységárral. Az épitkezésnek 100.000 korona költséget tulhaladnia nem szabad. A terv vázlatok 1:200 készitendők és pedig egy földszinti és egy emeleti alaprajz, a szükséges homlokzat és metszettel.

Kivánatos, hogy a pályázók a helyszinén az alaprajzot felvegyék és a házhelyet megtekintsék.

Kelt Csurogon 1912. évi április hó 23-án. 154 2—2

Kékity József jegyző. **Ivkov Gyóka** biró.

Слано Купатило

У СТАРОМ СЛАНКАМЕНУ

отворено од 1. маја до 1. октобра.

Сланача специјално лечи: ревматизам зглобова и мишића; ексудативно запаљење у трбушној дупљи, материци и јајницима; све врсте катаралних запаљења; малокрвност, бледуњавост и шкрофулозу сви у облика; жигове и севотине; извесне врсте кожних болести.

Купатило има 60 елегантно намештених соба са ценом од 1 до 4 К; лепу пространу новосаграђену

рестаурацију са добрим јелима и пићем,

сталну музику која трипут дневно свира.

Ближа извешћа и проспекте бесплатно даје

46 56—150 **ШТЕДИОНИЦА У СТ. ПАЗОВИ.**

НЕДЕЉНИ УЛОЗИ НА ШТЕДЊУ

МОГУ СЕ УПИСАТИ СВАКИ ДАН НА БЛАГАЈНИЦИ НАШЕ МЕЊАЧНИЦЕ.

Плаћа се Круна 1·— на сваку честицу недељно

а укамаћују се

са 4% ако траје уплата 1 годину
„ 4½% „ „ „ 2 „
„ 5% „ „ „ 3 „

За време трајања уплата могу улагачи подизати ⅔ од уплаћене своте као предујам.

ЦЕНТРАЛНИ КРЕДИТНИ ЗАВОД ДЕОНИЧАРСКО ДРУШТВО У НОВОМ САДУ.

ДУКАТИ

мали и велики (сеферини)

ОД ГОДИНЕ

1913.

МОГУ СЕ ДОБИТИ ПО ВРЛО УМЕРЕНОЈ ЦЕНИ У

МЕЊАЧНИЦИ ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У НОВОМ САДУ

у филијали Централног Кредитног Завода д. д. у Сенти код одељења Централног Кредитног Завода у Жабљу.

Исто тако купујемо по врло повољној цени старе бушене и небушене дукате.

Власник и издавалац: Деон. друштво Браник.

Парна штампарија д. д. Браника у Н Саду.